

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság
2023. I. FÉLÉVI PROGRAMJA

2023. január 26. Csütörtök (17 óra)

Mortuáriumok a lőcsei idősebb Szent Jakab Plébániatemplomban (basilica minor)

Előadó: DR. PANDULA ATTILA (MHGT, elnök)

Az előadó „*A lőcsei idősebb Szent Jakab Plébániatemplom heraldikai és funerológiai emlékei*” kutatási programjának eredményeit ismerteti, ami a „*Rímszkatolícka cirkev farnost’ Levoča*” engedélyével és támogatásával folyik.

Lőcse város első okleveles említése 1249-ből ismert. A plébániatemplom építésének legkorábbi szakasza a XIII. századra vezethető vissza. A templom kiépítése több szakaszban, a XIV–XV. században történt. Egy rövidebb időszakban az evangélikus egyház használta. A templom ma is létező belső berendezése a XV. század legvége és a XVIII. század legeleje között keletkezett.

Az általános gyakorlatnak is megfelelően, a helyi társadalmi elitnek központi temetkezési helye, sajátos „mauzóleuma” is. Így például időről időre Szepes vármegye főispánjai, azok rokonsága (például a Thurzó család) temetkezett ide, de itt helyezték örök nyugalomra a szepesi vár kapitányait, továbbá Lőcse város vezetőit, azok családtagjait is.

A templomban relatíve nagy számban láthatók ma is a XV–XVIII. század között keletkezett síremlékek, így például tumba részletek, epitáfiumok, halotti emléktáblák, halotti címeres emléktáblák, stb..

Mindezek sajátos csoportját alkotják a mortuáriumok (epitáfiumcímerek). Ezekből 6 maradt korunkra, amelyek elemzését az előadó elvégezte:

1. **Pernel Kristóf** *de Schachen* (†1530),
a szepesi vár kapitánya volt;
2. **Reichenburg Vilmos** (†1538),
a környéken állomásozó német landsknecht csapatok kapitánya;

3. *betblenfalvi* gróf, szabad báró **Thurzó (III.) Kristóf** (†1614),
Szepes és Sáros vármegye főispánja, Sempte, Galgóc, Bajmóc, Temetvény, Richnó ura;
4. *betblenfalvi* gróf, szabad báró **Thruzó (III.) Szaniszló** (†1622),
Magyarország nádora, országbírája;
5. **Friedrich Pobsta de Sittau** (†1649),
igen előkelő helyi patrícius család leszármazottja (1646 és 1647 között a város szenátora volt);
6. **Amman Jeremiás** (†1659),
kiemelkedő lőcsei patrícius család képviselője, városi szenátor stb..

Az ülést vezeti: GYENES LÁSZLÓ (MHGT, titkár)

2023. február 23. Csütörtök (17 óra)

A magyarországi nemzetségek címerhasználatának főbb tendenciái a középkorban

Előadó: DR. KÖRMENDI TAMÁS [ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék, tanszékvezető, egyetemi docens; Nemzetközi Heraldikai Akadémia (Académie Internationale d'Héraldique), rendes tag]

A nemzetségi címerek magyar jellegzetességnek tekinthetők: a középkori Nyugaton családi és egyéni címerek a jellemzőek a társadalmi elit szimbólumhasználatában. A középkor végéig tartó évszázadokat a Magyar Királyságban általában a korábbi társadalmi struktúrák felbomlása és a hatalmas arisztokrata klánok felbomlása időszakának tekintik: egyes ágaik megszilárdították saját politikai, gazdasági és társadalmi pozíciókat, míg ugyanazon *genus* más ágai teljesen elvesztették befolyásukat. Referátumomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen viselkedési minták mutathatók ki a hazai nemzetségi címerhasználatban és főleg a címerek módosításaiban: miért tapasztalható, hogy egyes rokonságok körömszakadtáig ragaszkodtak a közös nemzetségi címerhez, a nemzetség mint jogi és vagyonszövetség megszűnté utáni évszázadokban is, míg mások esetében viszont az mutatható ki, hogy az előkelőbb ágak igyekeztek őket szegény rokonaiktól is megkülönböztető, új címereket választani – a szegényebb ágak pedig sokszor természetesen másolták előkelő rokonaik új címereit is.

Az ülést vezeti: DR. PANDULA ATTILA (MHGT, elnök)

2023. március 30. Csütörtök (17 óra)

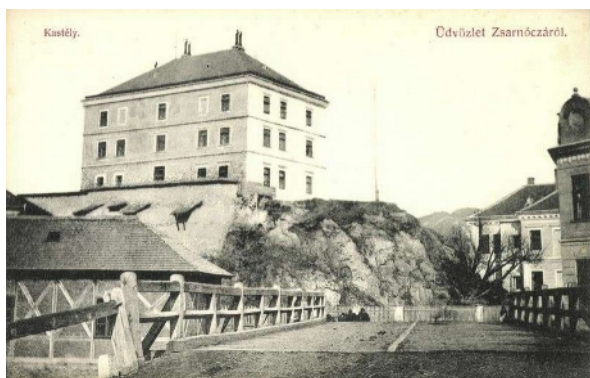
A nagylucsei Dóczy család a 16–17. században

Előadó: DR. GYULAI ÉVA (Miskolci Egyetem, tanszékvezető, egyetemi docens)

Nagylucsei Orbán egri püspök címere az ún. Sobieski-boráskönyvben, 1490 körül.
(Forrás: Royal Collection Trust, <https://www.rct.uk/>)

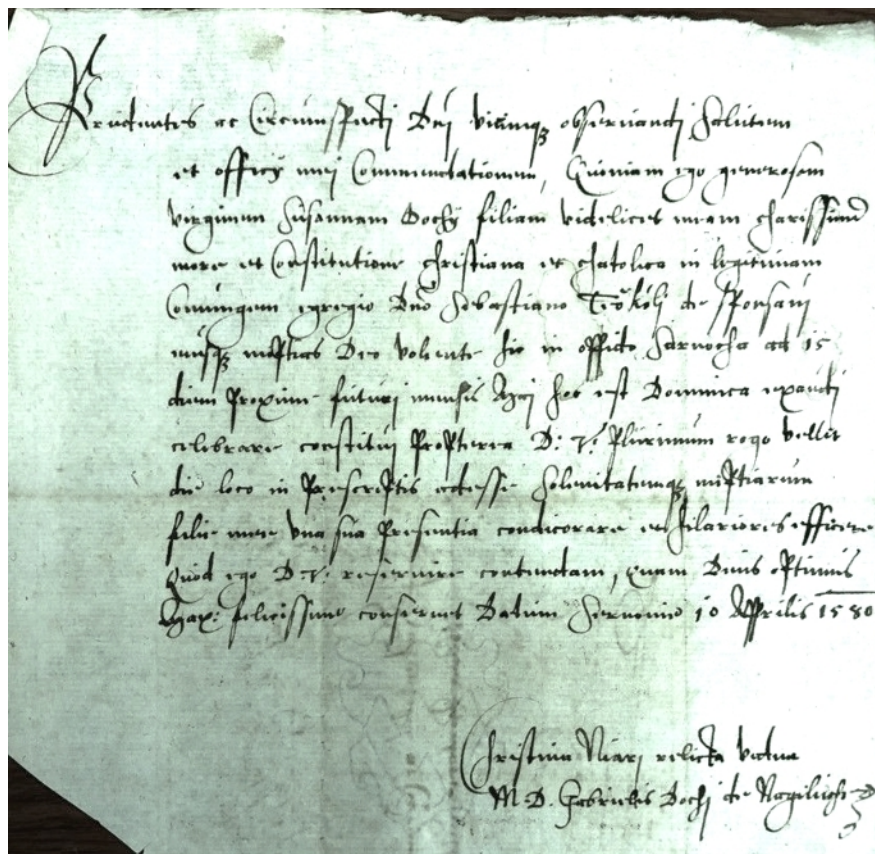
A *nagylucsei* Dóczy család anyagi és társadalmi presztízsét Nagylucsei Orbán (†1492) királyi kincstartó (előbb győri, majd 1486-tól haláláig egri püspök) alapozta meg, akinek unokaöccse és gyámfia, Nagylucsei Dóczy Ferenc (1478–1526?) az első, aki a középkor végén felveszi a Körösök vidékén birtokos középkori eredetű család, a *zádorlakai*, majd *szegi* (*szegvári*) Dóczy család nevét. Anyja, Nagylucsei Benedek (†1478), majd *iktári* Bethlen Domokos szörényi bán, erdélyi alvajda (†1479) özvegye ugyanis harmadszorra *zádorlakai* (*szegi*) Dóczy Imre (†1493) felesége lett. Nagylucsei Dóczy Ferenc fiai, László (†1549), Miklós (1518 k.–1573 k.) és (I.) Gábor (1520 k.–1577/1578) közül a két utóbbi udvari szolgálataival, illetve a Nagylucsei Orbántól örökölt várakkal és birtokokkal (Revistye, Zólyomlipcse) a 16. századi főúri elitbe emelkedik a 16. század közepén, egyébként mindketten az evangélikus vallást terjesztik birtokaikon. Dóczy (I.) Gábor a *bedeghi* Nyáry családba nősül, miután elveszi Szárkándy (Zarkandy) Pál (1515 k.–†1562/1563) egykori egri prefektus (katonai karrierje kezdetén a Nyáryak familiárisa) özvegyét, Nyáry Krisztinát (1545 k.–1601?), Nyáry Lőrinc (†1559) – *szolnoki kapitány, honti főispán, Berencs és Korlátkő ura, koronaőr, a konstantinápolyi Héttorony börtönét is megjárt hős* – leányát.

A zarnócai Dóczy-kastély képeslapon, 20. sz. eleje.

Nyáry Krisztina a revistyei (Revište, SK) vár alatti, ma is álló zarnócai (Žarnovica, SK) kastélyban neveli férjével, *nagylucsei* Dóczy (I.) Gáborral első és második házasságából származó gyermekeit. Innen adja férjhez 1579-ben Szárkándy Borbálát (1560 k.–1595 k.) az illavai vár és uradalom evangélikus vallású urához, a horvát származású *giletinci* Ostrosith Andrásához

(1550–?), Ostrosith János trencsényi főispán fiához. Nővérét, Szárkándy (Zarkandy) Annát (1558 k.–1604), nagybátyja, Nyáry István – *bonti főispán, a Nyitra megyei Berencs (ma: Branč, SK) várának ura* – barátjához, az Erdélyből bujdosni kényszerült *kornváti* Bekes Gáspárhoz (1520–1579) adják férjhez 1577 első felében. A házaspár Báthory István király jóvoltából Lengyelországban az udvari és nemesi elit tagja lesz.

Özv. Dóczy Gáborné Nyáry Krisztina meghívója lányának, Dóczy Zsuzsannának a zarnócai kastélyban tartandó menyegzőjére, 1580. április 10.

{Forrás: Štátny Archív v Banskej Bystrici [Besztercebányai Állami Levéltár, Besztercebánya (Banska Bystrica, SK)] – FMBB (Besztercebánya város levéltára, 1020/1255–1922). (Digitális felvétel.)}

Szárkándy Anna féltestvére, Dóczy Zsuzsanna (1565–1596), aki 1582-ben tartja menyegzőjét a zarnócai kastélyban Thököly Sebestyénnel (1540 k.–1607), a késmárki vár úrnőjeként 32 éves koráig 12 gyermeknek ad életet, és így a Thököly-dinasztia ősanja lesz. Testvéröccse, Dóczy (II.) Gábor (1568–1596) az 1580-as években apród lesz a lengyel királyi udvarban, minden bizonnyal nagynénje, Szárkándy Anna támogatásával, akinek második férje, a katolikus Wesselényi Ferenc (1540–1594) ugyancsak udvari méltóság és lengyelországi birtokos. A Wesselényiekhez kerülnek Bekes Gáspár egykori lengyelországi birtokai is; így a Krakóhoz közeli gdówi uradalom még a 17. század végén is Szárkándy Anna örökösei tulajdonában van.

Érdekes, hogy mivel Nyáry Krisztina egyik unokája, a korán elhunyt Szárkándy Borbála lánya: Ostrosith Judit, az evangélikus Petrőczy/Petrőczy Pál (†1639) felesége lesz, rokona a költőnő Petrőczy Kata Szidóniának (1662–1708), aki unokája volt Szárkándy Borbála sógorának: Petrőczy Miklósnak.

Ugyanakkor Petrőczy Kata Szidónia anyja, Thököly Erzsébet grófnő (†1662) révén is kapcsolódott a Dóczy–Nyáry családhoz, hiszen anyja Thököly Istvánnak (1623–1670) – *Dóczy Zsuzsanna és Thököly Sebestyén unokájának* – a lánya volt. A költőnő egyébként ifjúkorában a Wesselényiek gdówi birtokán bujdosott.

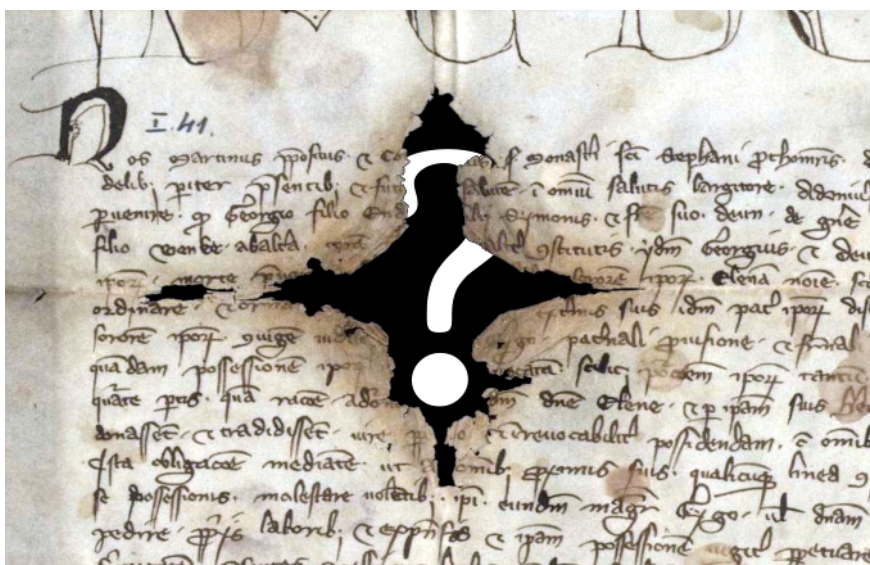
Nagylyucei Dóczy András báró (†Fogaras vára, 1620) síremlékének részlete a leleszi (Leles, SK) premontrei templom szentélyében. (Papp Ingrid felvétele.)

A 17. században, a Magyar Királyságban, a családból a legnagyobb karriert az evangélikus Dóczy (I.) Gábor és Nyáry Krisztina másik fia, a katolikus vallásra áttért Dóczy András „*zsarnócai báró*” (1570 k.–1620) futja be, aki karrierje kezdetén Habsburg Miksa főherceg udvarában szolgál, egy osztrák nemes özvegyet vesz feleségül, Alsó-Ausztriában birtokot és indigenátust szerez. Majd a 17. század elejétől barsi főispánként már a Magyar Királyságban építi tovább karrierjét; királyi tanácsos, pohárnokmester, majd 1610-től szatmári és tiszántúli főkapitány lesz. A mindvégig királyhű arisztokrata életét Bethlen Gábor börtönében végzi. Gyermeke Paczoth Judittal kötött második házasságából sem származott.

Dóczy András unokatestvére, Dóczy Miklós báró lánya: Fruzsina, a kora újkor egyik leghatalmasabb családjának tagja lesz, amikor férjhez megy Homonnai Drugeth (II.) Györgyhöz (†1592). Dóczy Fruzsina, első férje halála után, Christian von Teuffenbach felső-magyarországi főkapitány (†1598) felesége lesz, majd harmadik házasságával bekerül a lengyel arisztokráciába, amikor férjhez megy a nála jóval fiatalabb Jan Stefan Mniszech (Mniszek) sanoki sztarosztához (1580–1602), Jerzy Mniszech (1548–1613) sandomiri vajda fiához. Rövid házasságuk gyermektelen marad.

Az ülést vezeti: DR. JÁNOKINÉ DR. ÚJVÁRY ZSUZSANNA (MHGT, alelnök)

2023. április 25. Kedd (16 óra)

A Benke-család történetének kérdései

Előadó: BENKE TAMÁS (MHGT, pénztárnok).

Helyszín: Szent Margit Gimnázium, Apor Vilmos terem (1114. Budapest, Villányi út 5-7.).

2023. április 25-én lesz 500. évfordulója, hogy II. Lajos király, a Benke-család tardoskeddi kúriájára vonatkozó kiváltságlevelét (exemptionalist) kiadta.

Az **évforduló napján** kerül sor Benke Tamás előadására, melyben 2004.IX.10-e óta folytatott családkutató munkájáról, annak eredményeiről, érdekesebb kutatói tapasztalatairól, valamint a munka során felmerült főbb kérdésekről ad számot.

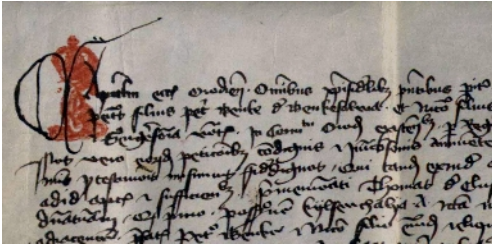
Előadó munkája a történelmi Magyarország területén élt, „Benke” vezetéknévű családok, mindenekelőtt a *tardoskeddi* Benke-család történetének feltárására irányul. Ezzel foglalkozik előadásában is, mely négy szakaszra oszlik.

Az előadás *első negyedében*, bemutatja személyes indíttatását, kutatói megközelítését (céljait, kérdésfeltevéseit, módszereit); majd röviden ismerteti a történelmi Magyarországon előforduló Benke-családokat. Részletesebben bemutatja a kutatása fő tárgyát képező *tardoskeddi* Benke-család újkori (1523 utáni) leszármazását, az egyes ágak elkülönülését, hivatkozva a nemzedékrend felállításához felhasznált

legfontosabb okirati bizonyítékokra. Röviden megemlékezik a család újkori történetének kiemelkedőbb alakjairól, különös tekintettel Benke Miklós nyitrai alkapitányra (hivatali ideje: 1680–1682.). Kitér a különféle Benke-családok által használt címerekre, valamint a címeresleveleikre is.

Az előadás *második részében*, előadó ismerteti a számára legizgalmasabb, legtöbb elfoglaltsággal járó kutatási területet: a középkorban élt Benkékre vonatkozó adatokat és elképzeléseit.

Bemutatja a *benkefalvi* Benkefi (ill. a XV. század elejétől *benkefalvi* Benke nevet viselt) család eredetét, és XIII–XV. századi történetét, a rendelkezésre álló és általa rendszerbe állított kútfőkön keresztül. Ennek részeként, *benkefalvi* Benke Péter, Krassó vármegyei alispán és harami várnagy rövid életrajzát, pályaképét is igyekszik felvázolni (a reá nézvést talált, 1398–1421. közötti adatokból). A régóta ismert források összekapcsolása és újraértékelése mentén, bemutatja azt a *lehetséges* folyamatot, és társadalmi közeget, mely a XV. század közepétől, a korábban szolid középnemesi színvonalon élt, *benkefalvi* Benke család elszegényedéséhez, korábbi birtokairól való elvándorlásához (vagy akár kihalásához) vezethetett. Foglalkozik a Benkefiak lehetséges „őseredetével”, és későbbi (igen homályos) sorsával is, saját családtörténeti koncepciójának tükrében.

Az előadás *harmadik részében*, esettanulmány jelleggel, a család egyik, Vácról elszármazott, kalandos történetű ágáról emlékezik meg; bemutatva ezáltal egy (a többihez képest) szélsőségesen nagy földrajzi mobilitással rendelkező leszármazási vonal sikeres „felgöngyölítését”; megemlékezve egyúttal a *tardoskeddi* Benke-családnak Püspökvác mezőváros XVIII. századi történetében betöltött, igen jelentékeny szerepéről.

Az előadás *negyedik, záró részében*, előadó egy számára ellenszenves, társadalmi, anyagi és erkölcsi romlást hozó korszaknak, a XIX–XX. századfordulónak, családi vetületét vázolja fel, az ekkor élt fontosabb, társadalmilag kiemelkedőbb családtagok közül, három személynek a kiragadott példáján. *Tardoskeddi* Benke Gyula (bankigazgató, országgyűlési képviselő), *tardoskeddi* Benke Béla (altábornagy) és *farkasdi* Benke Gyula (állatorvos, gazdasági akadémiai tanár) életét, profilját, a kutatás befejezetlenségét érzékeltető, tudatos homályossággal vázolja; rámutatva arra a folyamatra, mely minden jóra való törekvés ellenére, történeti értékek bemocskolódását, ősi előjogok elpusztulását, a történeti egész Magyarország felbomlását, a magyarság lelki egységének és ellenálló-képességének megroppanását, a polgári korszak vagyont és érvényesülést hajhászó törtetésének fájdalmas koncepciótlanságát és értelmetlenségét hozta magával és hozta felszínre.

Összegzésként előadó áttekinti a *kérdéseknek* azt a logikai struktúráját, „útvesztőjét”, mely a további kutatás irányait, jellegét, *önmagába zárt végtelenségét*, is megmutatja, magában hordozza. (A sok-sok megválaszolatlan *kérdés*, voltaképpen ugyanolyan képe, tükre, eredménye, egy családkutatásnak, mint a fellelt „biztos” ismeretek, adatok.)

Záró gondolatként családkutatásának *személyes hozadékát*; valamint a kilenc (XIII–XXI.) évszázadot átfogó „kutatási ív” *tanulságai* nyomán kirajzolódó jövőképet mutatja be.

(Az ünnepi alkalomból az előadó néhány rövid zeneműve is hallható lesz, digitális felvételtől.)

Az ülést vezeti: BR. GUDENUS JÁNOS JÓZSEF (genealógus, az MTCSE alapítója, az MHGT r. tagja).

2023. május 25. Csütörtök (17 óra)

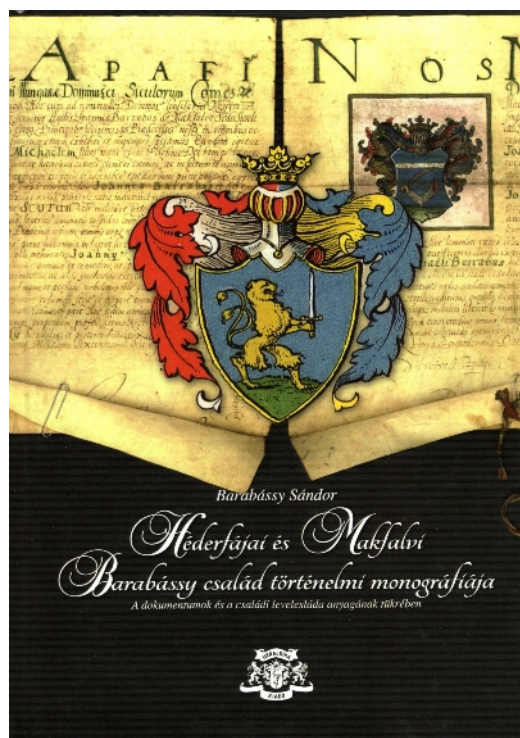
A trianoni békediktátum hatása a zászlóinkon

Előadó: BÍRÓ AURÉL (Budapest Főváros Levéltára, főlevéltáros)

Nyolc, 1921–2000 között készült, Budapesten őrzött Szűz Mária-ábrázolású zászlón kerül bemutatásra a Trianonban megcsonkított Magyarországra való emlékezés. Az egyleti, iskolai, országos, templomi zászlókon nemcsak az egyre erősödő szakrális, hanem a magyar vonásokat is kidomborították.

Az ülést vezeti: OGOLJUK-BERZSENYI ANETT (MHGT, főtktár)

2023. június 29. Csütörtök (17 óra)

**Héderfjai és Makfalvi Barabássy család történelmi monográfiája –
a dokumentumok és a családi levelesláda anyagának tükrében**

Előadó: DR. BARABÁSSY SÁNDOR (MHGT, MTCSE, Bp.)

Az előadó a 2022-ben megjelent családtörténeti monográfiájában foglaltakat ismerteti. A könyvet a Heraldika Könyvkiadó jelentette meg NKA támogatással. A kötet valójában két könyvet rejt magában: egy *családtörténetet* és egy *családi levéltár* feldolgozott, regesztázott (kivonatolt) leveleit, a csodával határos módon részlegesen megmenekült *Barabássy Családi Levelesláda* anyagát.

A könyv megírásának legfontosabb indítéka a kutatás, búvárkodás volt a több évszázados eredeti dokumentumokban, illetve a különböző történelmi, családtörténeti, művészettörténeti munkák, tanulmányok információinak felhasználása a Barabássy Családra vonatkozóan. A felhasznált dokumentumok legfontosabb forráshelyei a Marosvásárhelyi Teleki Téka, a budapesti Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Nemzeti Levéltár; illetve a Román Nemzeti Levéltár Kolozsvár, Beszterce, Szeben, Brassó, Kovászna megyei levéltáraiban lévő, magyar nemesi családoktól összegyűjtött, digitalizált középkori oklevelek.

A Barabássy Család azon erdélyi történelmi családok közé tartozik, amelyeknek az Isteni Gondviselés kegyelméből a gazdagság, tudás, egészség, szaporaság mellett, az idők folyamán jutott bőven a „*sors bona*”-ból, a jó szerencséből is.

A család történelmi monográfiája 1323-tól a jelenig 25 generációt ölel fel.

Az ülést vezeti: DR. TÖRÖK RÓBERT (MHGT, titkár)

Előadásaink *tervezett* helyszíne a Magyar Nemzeti Múzeum *Lapidárium*a (1088. Budapest, Múzeum körút 14–16.).

Felhívjuk Kedves Tagtársaink és az Érdeklődők figyelmét, hogy a *helyszínek és időpontok* tekintetében, jelen program a félév folyamán változhat!

Kérjük ezért, hogy a felkeresni kívánt előadást megelőzően, legyenek kedvesek megnézni a honlapunkon lévő program-kiírást is, mely mindig naprakész adatokat tartalmaz:

<http://www.mhgt.org/felevi-program-2023-0101/>